

tuur. Je kunt de heersende cultuur wel beschrijven en daar een andere cultuur tegenover stellen. Maar je kunt niet zo hard roepen dat de ene cultuur onrechtvaardig is en de andere rechtvaardig; het is lastiger om aan te tonen dat de ene 'slechter voor vrouwen is' dan de andere. Het gaat over keuzes. Dat geldt ook voor leiderschapsstijlen. Natuurlijk bestaat er ook nog steeds harde machtsongelijkheid, kijk maar naar de armoede van vrouwen. Ook daar is het de vraag welke strategie je moet gebruiken.'

Sneeuwbal

'Op de Vrouwensynode in 2003 ging het om visies op "geweldig leven". Waar zit het goede leven? Waar zit het geweld?

Ik vind het goed om niet te blijven hangen in waar je tegen bent. Je moet je eigen beeld, je eigen perspectief neerzetten. De vraag is dan wel: Hoe kun je dat wat je bedenkt verder krijgen? Hoe voorkomen we dat het blijft hangen in onze eigen netwerken? Je kunt de ruimte nemen, maar werkt het ook als een sneeuwbal? Want het is helemaal niet klaar!

In 1987 was er plaatselijk van alles aan de hand. Dat werd door de synode zichtbaar en naar het publieke domein getild. Toen was dat nieuws.

Tijdens de tweede Vrouwensynode kwam er een keerpunt: de actie van zwarte vrouwen daar riep de discussie op: hoe solidair zijn we zelf? Hoe gaan we om met verschillen? Die blikverandering zette door. Bij de voorbereiding en uitvoering van de derde synode waren veel meer vrouwen betrokken dan daarvoor.

In die periode voelden we de verplichting om met je overtuigingen iets te doen. Je voelde je verantwoordelijk voor de discussie, om jezelf serieus te nemen en je eigen woorden verder te brengen.'

Onzichtbare oogst

'Als er nu iets georganiseerd wordt, is er belangstelling genoeg. Maar het is toch een kwestie van: je consumeert, je wordt gesticht, en je gaat naar huis. De vanzelfsprekendheid om er in het publieke domein, ook in de kerken, iets mee te doen, is er niet meer.

Je weet te weinig wat vrouwen in hun eigen netwerken doen met dat wat ze in een groter verband (zoals een synode) opdoen. Misschien gebeurt er wel veel meer dan wij denken, maar het landt allemaal ergens in een groot meer waardoor je er te weinig van terugziet. Dat betekent ook dat je niet meer kunt aangeven wat je bereikt, wat de uitwerking is van lezingen, van denkbeelden. Er wordt gesproken over een crisis als het gaat om het voortbestaan van gevestigde instituties in onze samenleving. Dat geldt ook voor de kerken. De

Vrouwensynode heeft deskundigheden die er straks misschien in de kerken helemaal niet meer zijn. Weten we eigenlijk wel wat er in onze schatkamer aanwezig is? Wat is de oogst tot nu toe? Wat is nog bruikbaar?'

Hand en voet

'Ik heb ruim dertig jaar in allerlei secties en werkgroepen van de landelijke Raad van Kerken gezeten. Ook dat instituut verkeert in zwaar weer. Als Oecumenische Vrouwensynode zouden we met die institutionele oecumene iets moeten doen. Hoe kun je elkaar tot hand en voet zijn? Kunnen we aangeven wat de meerwaarde is van oecumene in een tijd waarin de grote kerken zich op zichzelf terugtrekken en focussen op de eigen organisatie?'

Praat met verbanden van protestantse vrouwen, zoals Passage en de Hervormde Vrouwen Dienst, die landelijk is doorgegaan als landelijk Protestants Vrouwen Platform, maar nog veel plaatselijke groepen heeft. Aan katholieke kant zijn ook zulke verbanden. Die vrouwen komen misschien niet allemaal op de Vrouwensynode, maar zo groot zijn de verschillen nu ook weer niet. Je kunt een netwerkorganisatie vormen.

Zo zou je ook de deuren naar Europa meer open kunnen zetten. Wat hebben de Europese Vrouwensynodes opgeleverd? Hoe breng je dat verder? Als er op dit moment ergens een leemte in het publieke debat zit, is het op het gebied van Europa.'

Corebusiness

'Je zou hooguit vijf werkvelden moeten bepalen, meer kun je niet behappen. Europa heb ik al genoemd. Interreligieuze ontmoeting en samenwerking is ook belangrijk. Ik denk dat vrouwen daar vaak het voortouw in genomen hebben. Laten die vrouwen hun resultaten meer zichtbaar maken in het publieke domein.

Geloven hoort bij de *corebusiness*. Ik denk aan vieren; andere liturgie; de visie op kerk zijn - die moeten wij weer uit de kast halen en tegen het licht houden. Economie, ook heel belangrijk. Ik denk aan het pleidooi voor zorgeconomie. Al deze punten gaan ook over jezelf, niet alleen over anderen. Je kunt je eigen positie erin meenemen, ze daarmee verbinden.'

In de startblokken

'Het zal me nooit loslaten. Ik ben hier in de jaren 80 mee 'opgezadeld'. Als eerste vrouw bij de GSA¹ moest ik meteen de portefeuille emancipatie doen,

1. De stichting landelijke Gereformeerde Raad voor Samenlevings-Aangelegenheden, een door de overheid gesubsidieerde organisatie voor maatschappelijk activeringswerk.